

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

HLAKOLA/TLHAKUBELE 2017

MEMORANDAMO

MATSHWAO: 70

Memorandamo ona o na le maqephe a 7.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO**POTSO YA 1****TEMA YA A**

- 1.1 Ba ne ba ahile Thabananthere. ✓ (1)
- 1.2 Le ne le phela ka kgotso le nyakallo. ✓ (1)
- 1.3 Ke hobane ba ne ba qala ho bona a befile ka mokgwa oo haesale e le bona/ba ne ba sa mo tlwaela a le jwalo/ketso ena e ile ya makatsa ba lelapa haholo kaha lapeng lena ho ne ho phelwa ka kgotso. ✓ (1)

[Tshwaya e le nngwe feela]

- 1.4 Ho ne ho thwathwaretsa diaduma/ho foka moya le difefo tse matla kante/Pula e ne e na ka matla a maholo. ✓✓ (2)
- 1.5 Mahlo a hae a ne a kganya kgotso le lereko ✓ empa ha a bua o ile a kgaruma. ✓ (2)
- 1.6 Mongodi o hlalosa hore ba ne ba maketse/ba ne ba tsielehile. ✓✓ (2)
- 1.7 Phakedi o ne a ile a tshepisa hore yena le mohatsae ba lokela ho hodisa Petswamajweng ka lerato le mofuthu./A ke ke a phedisa Petswamajweng ka thata yena ntatae a ntse a phela. ✓ (1)
- 1.8 A re lemohisa hore Basotho ba ne ba dumela hore ngwana wa moshemane o lokela ho hola ka thata/a ithute mahlale a bophelo/a se ke a hola a tetema/Ngwana wa moshemane o lokela ho hola a se na letswalo/a sa tshabe/a na le sebete le boikemelo/ha a tshwanela ho teteswa. ✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela] (2)

- 1.9 D/kamano dipakeng tsa puo le matla. ✓ (1)
- 1.10 O ile a iteta sefuba, mme a toba Phakedi, mme a mmolella hore ha a etse hantle ka ho roma ngwana e mokaalo ka Petswamajweng tlasa maemo a hloabaetsang jwalo a lehodimo/A mo hopotsa hore Petswamajweng ha a so ka a etsa mosebetsi wa ho orosa dikgomo. ✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela. Ela hloko hore mohlalobuwa a se hlalose maele a qotse ketsahalo e batlwang ke potso] (2)

- 1.11 Ke bonolo boo Botlehadi a ileng a mo araba ka bona. ✓ (1)
- 1.12 Petswamajweng o ile a ema hanghang a tsamaya/Petswamajweng ha a ka a phehisana le ntatae ha a mo roma/O ile a mamela taelo ya ntatae. ✓✓

[Tshwaya e le nngwe feela] (2)

- 1.13 Tjhe, ha se tsela e ntle. O kenya ngwana kotsing hobane ngwana eo a ka fefolwa ke moya/a ka wela dilomong/a otlwa ke letolo kapa a ka lahlehelwa ke tsela e kgutlelang lapeng/o sotla ngwana a sa le monyenyanane/le ha eba motswadi a batla hore ngwana a be sebete o lokela ho ela hloko ditokelo tsa hae.✓✓

KAPA

E, ke tsela e thata/matla eo ngwana Mosotho wa kgale a neng a hodiswa ka yona hore a tle a tiye bophelong. (Mohale o tswa maroleng)

[Tshwaya e le nngwe feela] (2)

- 1.14 Ho ya ka Molao wa Motheo wa Naha Phakedi o ne a tla qoswa, mme a kwallwe tjhankaneng ka ho sotla ngwana e monyanane dilemong.✓✓ (2)

TEMA YA B

- 1.15 Ke dikgutlwana tse tharo/matshwao ana ...✓ (1)

- 1.16 Ba supana ka menwana/ba tiisitse difahleho/Mantswe ao ba a buwang a bontsha qwaketsano.✓

[Tshwaya tse pedi feela] (1)

- 1.17 Motho wa 3 ha a rate sena se etsahalang ka pela bana/o bonahala a makaletse se etsahalang/o tshositswe ke se etsahalang.✓ Sefahleho sa hae se bontsha ho makala/mantswe a reng 'kgele!' a bontsha makalo. ✓

[Tshwaya e le nngwe feela] (2)

- 1.18 Temeng ya 1 mohatsa Phakedi o qetelletse a ikokobeleditse monna wa hae, ha mosadi ya temeng ya 2 a bonahala a arabisana le monna wa hae ka mabefi, a lomahantse meno.✓✓ (2)

- 1.19 A bolela hore monna enwa ha a nwele jwala✓ o qala ntwa/o etsa moferefere.✓ (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2****TEMA YA C**

Ho tsuba ho beha bophelo ba batho kotsing✓ mme ho baka mafu a mangata a kang la kankere.✓ Ba tsubang ba dula ba tsuba kamehla hobane ha ba sa tsuba ekare ba a kula✓ mme ba lekang ho tlohela ho tsuba ba a hloleha ba be ba kgutlele hape.✓ Ho tsuba ho ka baka mello ya hlaha e ka bolayang diphoofole le ho tjha ha matlo.✓ Meno le menwana ya motho ya tsubang di a senyeha✓ ha ba bang ba ba le monko o mobe. Ho tsuba ho a ba otisa le ho ba omeletsa.✓

Palo ya mantswe (89).

Ka sebopeliso sa dintlha

	QOTSO		DINTLHA
1	'Ho tsuba ho kotsi haholo maphelong a batho. Batho ba tsubang kwae, ba e pakutsaka feela ba phutholohile, ho le monate ba sa kgathalle hore na batho ba bang bona ba ikutlwa jwang.'	A	Ho tsuba ho beha bophelo ba batho kotsing✓
2	'Ho tsuba ho ka bakela batho mafu a mangata a kang lefu la kankere ya qoqotho, lefuba, letshweya, mokgokgothwane, ho nyokola ha sebete le asthma kapa lefu la matshwafo.'	B	Ho tsuba ho baka mafu a kang kankere. ✓
3	'Motho ya tsubang ha a ikutlwe a hlaphohetswe hantle ha a sa ka a tsuba. Ba bang o tla fumana ba tepelle se eka ba a kula athe ba mpa ba itshwaretswe ke takatso eo ya ho tsuba. Ba bang ba bile ba a thothomela ha ba sa fumane kwae.'	C	Ditsubi di ikutlwa di sa phele hantle ha di sa tsuba. ✓
4	'Ha motho a ka leka ho e tlohela, o tla bona e le mohau feela ka yena. Motho wa teng o sa tla ingwaya jwalo ka nku e lekgwekgwe. O tla fumana melomo e le meputswa jwalo ka motho ya tshwerweng ke tlala. E mong o ye a hlolehe ho e tlohela hoo a yeng a kgutlele ho yona a sa hetle morao. Ha seo se etsahala, o tla fumana motho wa teng a tsuba eka o lefella le matsatsi ao a neng a ntse a emisitse ka ona.'	D	Ba lekang ho tlohela ho tsuba ba pudufala melomo ba be ba kgutlele ho yona hape. ✓
5	'Ka nako tse ding dikotsi tse ngata tsa ho tjha ha hlaha di bakwa ke batho ba yeng ba tsube e be ba lahlela thutswana ya mollo oo ba neng ba hotetsa kwae ka yona hara jwang. Diphoofole tse ngata di a shwa ka lebaka la mello ena. Kotsi e nngwe e ye e be ya ho tjha ha matlo.'	E	Ho tsuba ho ka baka mello ya hlaha e bolayang diphoofole le ho tjhesa ha matlo.✓
6	'Ntle le tsena tse seng di boletswe ka hodimo, ho tsuba ho boetse ho senya meno le menwana ya motho ya tsubang. O tla fumana meno ana a le matsho eka monga ona ha a hlape. Menwana ena o tla fumana e le thata e le sootho ka mmala.'	F	Meno le menwana ya motho ya tsubang di a senyeha, mme di fetohle mmala.✓
7	'Ba bang ba bile ba ba le monko o seng monate. Batho ba bangata ba tsubang e ba mekgerane e omelletseng jwalo ka dintja tsa mapaku.'	G	Ditsubi di ba le monko o mobe.✓
8	'Ba bang ba bile ba ba le monko o seng monate. Batho ba bangata ba tsubang e ba mekgerane e omelletseng jwalo ka dintja tsa mapaku.'	H	Ho tsuba ho a otisa le ho omeletsa ditsubi tse ngata.✓ Palo ya mantswe (89).

[Tshwaya dintlha tse supileng feela]

HO TSHWAYA KGUTSUFATSO:

Kgutsufatso e tlameha ho tshwauwa ka tsela e latelang:

Kabo ya matshwao:

- Matshwao a 7 bakeng sa dintlha tse 7 (ntlha e le 1 bakeng sa ntlha ya sehlooho).
- Matshwao a 3 bakeng sa puo
- Matshwao kaofela: 10

Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse mantswe a bona:

- Ha dintlha tse 1–3 di nepahetse: fana ka letshwao le 1
- Ha dintlha tse 4–5 di nepahetse: fana ka matshwao a 2
- Ha dintlha tse 6–7 di nepahetse: fana ka matshwao a 3
- Sebedisa sekala sena: Din =
P =

Kabo ya matshwao a puo ha bahlahlobuwa ba sebedisitse diqotso di le jwalo:

- Diqotso tse 6–7: se fane ka matshwao bakeng sa puo
- Diqotso tse 1–5: fana ka letshwao le 1 bakeng sa puo

ELA HLOKO:**Palo ya mantswe:**

- Batshwayi ba tlameha ho nnetefatsa palo ya mantswe a sebedisitsweng.
- O se ke wa hula matshwao haeba bahlahlobuwa ba sa bontsha palo ya mantswe a sebedisitsweng kapa haeba palo ya mantswe a sebedisitsweng e ngotswe e fosahetse. Ha palo ya mantswe e tlotse moedi o boletsweng, bala ho fihla palong ya mantswe e behilweng, ebe o emisa moo.

Mohlala

Puo	Polelo/Polelwana			Palo ya mantswe
Sesotho	Ke	a	tsamaya	3

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 10

KAROLO YA C: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3**

- 3.1 Jasemine/Bonete/Basmati/Risoto/Sushi.√
[Tshwaya e le nngwe feela] (1)
- 3.2 E lebisitswe ho batho bohle ba phehang malapeng a bona.√√ (2)
- 3.3 Ho toboketsa ka sepheo sa ho susumeletsa moreki ho reka reisi ya Tastic/Ho tiisa hore ka reisi ya Tastic o kgora e le ka nnete.√ (1)
- 3.4 Ke letshwao la '*Heart Foundation*'/Letshwao la pelo le bontshang bophelo bo botle.√ (1)
- 3.5 E pheheha hantle ka nako tsohle.√ (1)
- 3.6 Sebedisa kopi feela bakeng sa lelapa la hao kaofela/'E kokomoha hararo ha e phehilwe'.√√
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)
- 3.7 Ka ho hlahisa dijana tse tlatsitsweng reisi mohlohlo/tse phophomang reise.√√
[Tshwaya e le nngwe feela] (2)
[10]

POTSO YA 4

- 4.1 Tjhe, ha a ba thuse hoba o ipuela tsa lelapa la hae le mokgotsi wa hae. √√ (2)
- 4.2 Ke kobo eo a pepileng ngwana ka yona e bontshang folakga ya Afrika-Borwa.√√ (2)
- 4.3 O ipotsa le ho makalla seo mosadi ya mohaleng a se buang, se sa amaneng le mosebetsi wa hae. √√ (2)
- 4.4 Basadi ke mokgwa wa bona. √ (1)
- 4.5 B/ho labalabela ho thuswa.√ (1)
- 4.6 O bolela hore monna wa hae a ka mpa a tsamaya.√√ (2)
[10]

POTSO YA 5

- 5.1 Mesebetsi eo ho neng ho thwe ke ya banna feela **e se e etswa** ke basadi.✓✓ (2)
- 5.2 Baoki ba banna ba teng dipetlele feela ha ba a ata jwalo ka ba basadi.✓ (1)
- 5.3 5.3.1 Bong ba batho naheng ena ya Afrika-Borwa **bo**✓ se sebediswe ho kgetholla batho ha ho hirwa. (1)
- 5.3.2 Ho hlwekisa kapa ho pheha ka malapeng **ho**✓ etswa ke banna matsatsing a kajeno. (1)
- 5.4 5.4.1 Matsatsing ana setjhaba se a tseba hore **tlhokomelo**✓ ya bana e se e le ya bohle, banna le basadi ka ho tshwana. (1)
- 5.4.2 Mehlang ya jwale re bona basadi **ba bangata**✓ ba se ba etsa mesebetsi eo ho neng ho thwe ke ya banna feela. (1)
- 5.5 'bong'✓ (1)
- 5.6 Ngwana ya kulang ha a je dijo tsa hae ka tshwanelo.✓✓ (2)
[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 30
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 70